

SLOVENEK.

Oznanila.

Za navadno dvestopno versto se plačuje: 5 kr., ktera se enkrat, 8 kr., ktera se dvakrat, 10 kr., ktera se trikrat natiskuje; voče pismenke plačujejo po prostoru.

Za vsak list mora biti kolek (štampelj) za 30 kr.

Rokopisi se ne vračajo.

„Živi, živi duh slovenski, bodi živ na veko!“

Nar. pesem.

V sredo in saboto izhaja in velja:

Za celo leto	6 for. 20 kr.
pol leta	3 " 30 "
četert leta	1 " 70 "
mesec	— " 60 "

Po pošti:

Za celo leto	7 for. 50 kr.
pol leta	3 " 80 "
četert leta	2 " — "
mesec	— " 70 "

Št. 67.

V Celovcu v saboto 2. septembra 1865.

Tečaj I.

Političen katekizem za Slovence*).

Vvod.

1. Kaj je država?

Država je zapopadek ljudi in dežel, ki stojijo pod enim najnižim poglavarjem in živijo med seboj v nekej zvezi, da bi eden družega pravice branili in tako vsi vkup bolj srečno in varno živeli.

2. Kaj je avstrijska država?

Avstrijska država je zapopadek vseh tistih ljudi in dežel, ki imajo presvitlega cesarja Franca Jožefa I. za svojega najvišega posvetnega poglavarja. Avstrijski poglavar ali vladar se imenuje „cesar“, in avstrijska država „avstrijska cesarevina“.

3. Ali je avstrijska država velika?

Velika je; zakaj obsega nekaj čez 11.762 štirijaških milj svetá in čez 36 milijonov ljudi.

4. Ali so njeni prebivalci vsi ene vere?

Niso vsi ene vere; največ jih je kristjanov in sicer: skorej 28 milijonov je katoličanov, 3 milij. nezedinjenih Gerkov, 3 milij. in še nekaj več je protestantov, ki se cepijo v luterance in kalvince, nekaj čez 1 milijon je judov, okoli 100.000 je ciganov in nekaj še drugih manj ljudovitih keršanskih razkolništev.

5. Ali so vsi prebivalci enega rodu in enega jezika?

Tudi po rodu in jeziku so si prebivalci različni. Največ je Slovanov, okoli 18 milijonov jih je. Ločijo se v severne Slovane, katerim se prištevajo Čehi, Slovaki, Poljaki in Rusi, pa v južne Slovane, kateri se ločijo v Serbe, Hervate in Slovence.

Za Slovani pridejo Nemci, katerih je nekaj čez 7 milijonov; za temi pridejo Romani okoli 6 milijonov, potem Madjari nekaj čez 5 milijonov, pa še nekaj drugih manjših narodov.

6. Kakošna pa je vlada avstrijske države?

Vsaka hiša mora svojega gospodarja imeti in ravno tako tudi vsaka država

svojega vladarja, ki jo viža, regira ali prav po slovenski, ki jo vlada. Naš vladar je ustaven cesar in vlada naša je ustavna vlada.

7. Kaj pa je to „ustaven“ cesar, „ustavna“ vlada?

To se razjasnuje tako le. V vsaki državi se nahaja dvojna oblast; ena oblast obstoji v tem, da se postave dajejo in tej oblasti se pravi „postavodajna“ oblast; druga oblast pa v tem obstoji, da se dane postave tudi spolnujejo ali izpeljujejo, in ta oblast se imenuje „izpeljavna“ ali „izveršivna“ oblast.

V tistih državah, kjer ima vladar obe te oblasti le sam v svojih rokah, tako da sam postave daje in izpeljuje, tam se pravi vlada „neomejena“ ali „absolutna“, — vladar pa „samovladar“. Po nekterih državah pa vladar nima obeh oblasti sam v svojej roci, temuč postavodajavno oblast deli s svojim ljudstvom. Ljudstvo si voli svoje namestnike ali govornike (poslance, deputirte), ti se zbirajo v zborih, preudarjajo in sklepajo, kakošne naj bojo postave. Ta njih sklep se potem pošlje vladarju (pri nas cesarju), da ga pregleda in prerešeta. Ako ga vladar poterdi, postane ta sklep po tem postava. In pri nas v Avstriji je ravno taka, pri nas je vladar „omejen“, on ne more sam na svojo pest nobene postave narediti: takej vladi pa, v kateri postavodajavno oblast opravljata vladar in ljudstvo vkup, pravi se „ustavna“ vlada, vladar „ustaven“ vladar, in pismo, v katerem so zapisane pravice vladarja in ljudstva, imenuje se „ustava“.

8. Ali imamo pri nas ustavo?

Se ve da jo imamo. Vse dežele, ki spadajo pod krono sv. Štefana in se imenujejo „ogerska kraljevina“ ali „zalitavske dežele“, imajo ustavo že čez 8 sto let. Dežele pa, ki se kličejo „dedine“ ali „predlitavske“ dežele, imajo ustavo od 20. oktobra 1860.

9. Kako pa je to, odkod ta razloček?

Zalitavske ali ogerske dežele so imele že za časov svojega kralja Štefana (l. 1000) svoje ustavne pravice.

Te dežele so se združile z avstrijsko državo in prišle pod žezlo habsburške rodovine, pa vsak cesar ali njih kralj jim je poterdil in zaprisegel stare ustavne pravice. Večkrat je vlada volje bila te pravice jim krajšati ali vzeti, pa branili so se moško pa srečno, in še jih imajo naše dni.

Predlitavske ali dedine dežele so nekaj tudi imele svoje ustavne pra-

vice, pa vlada jih je vedno bolj in bolj priškercevala in pristrigala in slednjič celo vzela tako, da so jim ostali znani stari deželni zbori, ki niso imeli nobene oblasti kakor to, da so poterjevali vse, kar je vlada tirjala. Nemarne so bile te dežele, torej so prišle ob svoje ustavne pravice in niso imele več žive in veljavne ustave.

10. Kako pa so predlitavske dežele dobile spet ustavo?

Presvitli naš cesar Franc Jožef I. so 20. oktobra 1860 na svitlo dali veliko pismo, tako imenovano diplomu, v kateri se je oklicala ustavna vlada za celo avstrijsko cesarevino.

11. Kako pa se glasi ta za našo državo preimenitna in zlata vredna diploma?

Tako le se glasi:

„Naši spredniki častitega spomina so si prizadevali z modro skerbjo postave za nadsledstvo Naše rodbine ustanoviti, in zato se je zagotovila postava pod imenom pragmatične sankcije pod Njih Veličastvom cesarjem Korlnom VI. 19. aprila 1713 za veljaven in nepremakljiv red nasledja, kterega so postavni stanovci Naših mnogoverstnih kraljestev in dežel za državni, ustavni in rodbinski zakon spoznali.

Avstrijska država, ktera se je po državno — in narodopravnih pogodbah odsihmal pomnožila in okrepcala, zamogla je premagati vse nevarnosti in napake s pomočjo zvesto udanih in hrabrih narodov na nepremakljivi, pravni podlagi gotovega dedinskega reda in na podlagi s pravicami in s svobodo gori imenovanih kraljestev in dežel se ujemajoče nerazdeljivosti njih obstojnih delov.

Naša vladarska dolžnost Nas veže, v prid Svoje rodbine in Svojih podložnih, mogočnost avstrijske cesarevine varovati in nje varnosti poročstva jasno in nedvomljivo ustanovljenega prava in zložnega ravnanja darovati. Le take pravne naprave zamorejo pravo poročstvo biti, ktere se enakomerno prilegajo zgodovinskim spominom, različnosti Naših narodov in nerazrušljivi terdi zavezi med njimi.

Gledé na to, da so se življi (elementi) vzajemnih organičnih naprav in zložnega ravnanja pomnožili in okrepcali s tim, ker so vsi naši podložni enaki pred postavo, — ker je vsem svobodno opravljenje njih vere zagotovljeno, — ker ima vsakteri pravico do uradnih služb brez razločka stanú in rodú, vsak enako dolžnost za vojaštvo in za plačilo davkov, — ker je

* Ne zamerite č. gg. naročniki! — lepo prosimo — da Vam namestu učenih vvodnih člankov podajamo kakih 30 dni proste in znane reči — političen katekizem za Slovence. Potreben nam je, kakor ribi voda. Radi bi ga prav dober kup med naše prsto ljudstvo spravili, za to se nam pa dozdeva ravno „Slovenec“ najbolj pripravna pot. Iz teh člankov si bomo naredili malo knjižico in jo prav dober kup prodajali.

vse tlačinstvo odpravljeno in je medcoljua meja overžena v Naši cesarevini. — na dalje, ker se vidi, da je potrebno za verstvo Naše cesarevine in za blagostan pozameznih dežel, da se najviša državna opravila vkupno opravljajo, — da bi se poravnale vse različnosti med našimi kraljestvi in deželami in da bi se udeleževali naši položni tudi postavodajavnosti in državnega gospodarstva na podlagi pragmatične sankcije, sklenili smo prostovoljno, da ima sledeča stanovitna in nepreklicljiva državna ustava vodilo biti Nam in naslednikom Našim, ter ukažemo to le:

I. Postave dajali, prenavljali in preklicevali bomo Mi in Naši nasledniki le vkupaj s postavno poklicanimi deželnimi zbori in z državnim zborom, v kterega bojo deželni zbori pošiljali od Nas odločeno število svetovavcev.

II. Vse postavodajne reči, ktere zadevajo pravice, dolžnosti in prid vseh naših kraljestev in dežel skupaj, namreč: postave o denarstvu in kreditstvu, o coljnih in kupčijskih zadevah, o osnovi banke, ktera bankovce izdaja, — postave zavolj rekrutirenge, bojo se v prihodnjic v državnem zboru, in z njim presojevale in z njegovo pripomočjo ustavno reševale; tudi razpisanje novih davkov in priklad, povišanje obstoječih davkov in taks, zlasti povišanje cene soli in jemanje novih zajemov (posojil) se bo ravnalo po Našem ukazu od 17. julija 1860; tudi prememba sedanjih državnih dolgov, prodaja, prememba ali obloženje nepremakljivega posestva se zamore le z dovoljenjem državnega zbora zgoditi, — in zadnjic se zamore presovevanje in ustanovljenje državnih potroškov za vsako prihodnje leto in pretres državnih rajting preteklega leta le s pomočjo državnega svetovavstva izgotoviti.

III. Vsa druga postavodajna opravila, ktera niso bila dozdej omenjena, bojo se reševala v deželnih zborih, — in sicer na Ogerskem in v njemu pridruženih deželah po njih poprejšnjih ustayah, v vseh drugih kraljestvih in deželah pa po pravilih njih novih deželnih uprav.

Ker pa se je za vse Naše dežele, razun Ogerskega, skoz več let nekoliko reči, ktere ne spadajo samo v presojo vesoljnega državnega zbora, vzajemno obravnavalo in razsojevalo, prideržimo si tudi te reči presodbi državnega zbora izročiti, v kterega bojo svetovavci dotičnih dežel poklicani.

IV. Ta cesarski patent se ima v deželnih arhivih Naših kraljestev in dežel shraniti in v deželnih zakonikih v izvirni besedi in v prestavi deželnih jezikov na svetlo dati.

Naši nasledniki imajo ta patent koj o nastopu svojega vladarjenja podpisati in v posamezna kraljestva in dežele poslati, da se vpiše v deželne zakonike“.

To je naše ustavno pismo ali, kakor Angleži pravijo, to je naša „charta magna“, naša zlata knjiga. Slovenci, učite se je iz glavo, da jo bote znali, kakor Oče naš! —

(Dalje prih.)

Avstrijsko cesarstvo.

Dežele nže-avstrijske.

Iz Dunaja. ▽△ (Majlath; pl. Savenau; gr. Lariš!) Že v poslednjem svojem dopisu sem naznanil, kako moško in previdno navaja Majlath vodo na svoj mlin. Te dni smo dobili spet novih dokazov od njegove neutrujene delavnosti v madjarskem duhu. Brali smo imena novoimenovanih nadžupanov, — vsi so spet sami Madjari: Wenkheim, Forgách, Festesič in Pongracz. Nič bi ne rekli, ako bi bili ti imenovani za madjarske županije, pa imenovani so za takove stolice, v kterih prebivajo ali sami ali v velikej meri nemadjarški stanovniki. Še sam svetovavec pri dvorskej kancelariji g. Dobriansky in nadžupan Francisci v Lipotvi sta Madjarom na potu, — prej ko ne padeta pod viharjem madjarskih prenapetost; kajti že se govori, da pojde Dobrianski v pokoj! Tako se ravnajo Madjari k volitvam za prihodnji zbor v Pešti; Slovani in Romani, ako ne napejo vseh svojih sil in ako ne delajo z zedinjenimi močmi, ne spravijo nobenega poslanca v svojem duhu na deželni zbor. Govori se sicer tu na Dunaju, da se res Slovani in Romani za volitve pripravljajo in da v tej nevarnej burji ne deržijo križem rok, — pa vendar gotovega nič ne vemo; kakor hitro pa kaj zvem, naznanim vam to veselo novico. — G. pl. Savenau je nek sila priden. Prevzel je namreč sam toliko dela, kolikor ga je do-

zdej opravljalo 24 uradnikov s 4 višimi predstojniki. To je mož, in tako je le mogoče, s časom kaj prihraniti. — Kaj kaj minister Lariš početi misli, se še nič prav ne ve. Na Rothilda se je že neki obrnil, pa ta še ni besedice čerhnil. Kaj bo? Za denar pa je zmirej bolj terda!

Dežele notranje-avstrijske.

Iz Celovca. (Knezoškof. — Minister Belcredi.) Naš premilostljivi knez in škof so se 30. avgusta vernili iz svoje vizitacije. Prišli so zdravi in veseli domu. Zdej pričakujemo novic pri stoljnem kapiteljnu. Govori se marsikaj. Pa ker posebnih novic danes nimamo, zatorej povemo par besed o Belcrediju. Mi smo se ga serčno veselili. Poznali smo ga kot vsem narodnostim pravičnega moža. Vedeli smo, da je na deželnem zboru v Opavi govoril in se moško poganjalo za to, da se zapisniki deželnega zbora tiskajo v vseh treh deželnih jezikih: v poljskem, češkem in nemškem. Na deželnem zboru v Pragi je kot deželni poglavar glasoval za to, naj da bota oba deželna jezika za vse učence zapovedan ali obligaten predmet. Zatorej smo vsi Slovenci, kterim se tudi kratijo narodne pravice, posebno serčno se veselili, da tako pravičen in nepristran mož prevzame državno kermilo. Zatorej smo tudi po vsej moči novega ministra podpirali in v pobitih sercih našega ljudstva upanje budili do boljših časov. Tudi to očitno naznanjamo, da bodemo mi Slovenci gotovo poslednji Belcrediju nasprotovali in mu kljubovali. Pa vendar nekaj ne moremo več zamolčati, kar naš straši in vznemiruje. Lepih in zlatih besed smo dozdej pač slišali že veliko; zlatih besed nam je govoril tudi Belcredi, — pa že je minulo nekaj tednov in še vedno zastoj čakamo, da bi Belcredi tudi v djanju kaj storil, — vse je še pri starem na vse strani! Le začnite, da moremo ljudem, ki komej in težko čakajo, tudi vsaj kaj pokazati, da gre na bolje. Nasprotnikov ima novo ministerstvo sila veliko, — ti se smeje in ploskajo ter ljudi motijo in strašijo. Pervo torej naj bode, da Belcredi zustran šol in deželnega zakonika kaj v narodnem duhu zaukaže, posebno naj pa uradnikom čas odloči, do kterega mora vsak uradnik po Slovenskem znati slovenski. Dalje naj ne verjame, kar se mu zastran jezika pisмено ali ustmeno naznanja, na pr. da slovenski jezik še ni ugoden za uradnije, da ni ga uradnika, ki bi mogel slovenski uradovati, da ljudje ne marajo za slovenščino v kancelijah, da vsak Slovenec tudi nemški zna, — timveč naj poslušá glas časnikov, kterim zavoljo jezika ne gre za glavo kakor uradnikom, in kteri pišejo le po resnici in v prid ubogemu ljudstvu.

Besednik.

Petstoletnica Novomeška.

Ravno ko pišem te vrste, minul je teden, kar smo obhajali nepozabljive nam dni 19. 20. 21. in 22. avgusta. Še zdaj, ko se mi je kri že malo vmirila in srce ne bije več tako viharno, tresse se mi samega veselja roka, ako se spominjam teh prekrasnih dni. In če bi kdo izmed nas 80ih Ljubljancanov, kteri smo se udeležili slovesnosti, tako dolgo živel, kakor Metuzalem, gotovo mu nikdar ne bode zginilo iz spomina rajsko veselje, ktero je vžival tri dni na Dolenskem. Vi pa vrli Novomeščani in krasne Novomeščanke, sploh vsi Dolenci, kolikor smo Vas spoznali na našej poti, vzemite najskrenejšo hvalo za prijazni in preserčni sprejem, kakor ga gotovo še ni doživelo z lepa kako društvo na Slovenskem, in na kterega se bode vedno ponosno oziral „Južni Sokol“. Z zlatimi črkami si bode zapisal te dni v svojo zgodovinsko knjigo, kajti edini je bil izvoljen izmed vseh ljubljanskih družeb, udeležiti se petstoletnice prvega mesta na Dolenskem.

Pet sto let! Kako pomenljive so te besede! Pet sto let je zginilo v breznu brzega časa, pet sto let hudih bojov in marsikterih nadlog. Hrabrost vernih sinov v krutih bojih z divjim Turčinom zapisana je s svitlimi črkami v zgodovini naše dežele. Ni ga kmalo mesta na Slovenskem, ktero bi imelo tako viharno in slavno zgodovino, kakor jo ima Novomesto, zatorej je bila pa tudi slovesnost petstoletnice sijajna, kakor morebiti še nobena na slovenskej zemlji ne. Le eno se je britko pogrešalo v slavni zgodovini Novomesta, pa tudi to se je spolnilo. Ideja našega stoletja, ktera vlada in se razširja vedno bolj in bolj po vsem omikanem svetu, ideja narodnosti zmagala je tudi pri petstoletni svečanosti družega mesta na Kranjskem. Bila je ta svečanost prav narodna slovesnost, in napačila je gotovo za vso dolensko stran zora narodnega gibanja in domačega življa.

Pređen pa začnem popisovati celo svečanost, dovoli mi, dragi čitatelj, da povem še nekoliko, kar se mi zdi potrebno.

Po vsem Slovenskem že se je veselo gibalo narodno življenje, rodila se je čitalnica za čitalnico, le dolenska stran, najbliža južnim našim bratom, spala je v težkem

spanju in ni se ganila. Tudi iz Novomesta, glave dolenske strani, ni bilo čuti ne duha ne sluha o kakem narodnem življenju, akoravno so se trudili nekteri iskreni rodolubi že dälj časa, da bi obudili narodno gibanje. Videti je bilo, kakor da bi bilo to popolnoma nemogoče. Z veselimi obrazi so se ozirali nemškutarji proti jugu ter si mislili: Gorensko in Notranjsko so že razrogovili in okužili ti „Slobenjarji“, le Dolensko se jim ne da zmotiti. Tukaj imamo mi močne in zanesljive trdnjave, kterih nam ne bojo tako hitro odvzeli in razsuli.

Kakor pa naravna reč povsod zmaga in zmagati mora, tako se je zgodilo tudi tukaj. Menili so se sicer aposteljni nemške kulture že pred več kakor tremi meseci, kako da bodo „maširali“ zmagavno v Novomesto in se tam popolnoma vkoreninili. Veselili so se že naprej, kako bodo zatrli popolnoma vsako iskrico narodnega duha; pa kako sramotno jim je spodletelo! Revčeki, kako bote preživeli to „blamažo“? Novomeški meščani potegnili so vas iz vaših velikonemških sanjarij in vas gotovo malo ohladili. Novomeškim meščanom gre hvala, da so, spognavsi veliko važnost petstoletnice, storili, kar je bilo mogoče, da vtisnejo celej

Iz Celovške okolice. Š. (O knjigah sl. družbe sv. Mohora). Kolikor sem doposlane mi letošnje knjige družbe sv. Mohora prebral in pregledal, moram zanimivi napredek o njih zaznamenovati. Posebno lepo in vredno se je „Koledarček“ obnašal; po nebeških znamenjih, ktera smo v lanskem tečaju pogrešali, prikupil se bo jako našim poštenim kmetom. Pa tudi sestavki njegovi so vse hvale vredni; tako stan. p. sestavka: „Jernejček gre v šolo“, in „Slava nedolžnosti“, neprecenljiv dar mlademu narodu, mile cvetličice na zeleni livadi našega lepoznankega slovstva. Blagemu spisatelju „Jernejčekovemu“ bi lepo hvalo vedeli, če bi v „Koledarčku“ za prihodnje leto blagovolil nam povedati, kako da se je „mladenču Jernejčku“ na viših dunajskih šolah godilo, in po katerih trutih in silah da je dospel na pot visokega stanja, kar letošnji koledarček omenja. Pa tudi pri „Večernicah“ zapaziš že na prvi pogled, da so letos posebno krepko napredovale. Po mnogoverstnih zgodovinskih, natoroznanskih, kulturo — historičnih in popotinskih spisih zadostujejo očitno bolj in bolj geslu svojemu: „Za poduk in kratek čas“; kajti kar je podučno, je tudi kratkočasno. Izverstvo humoristične in v lahko razumljivem jeziku spisane „spomine starega Slovenca“ bojo v dolgih zimskih večerih naši poštteni kmetje prav radi prebirali.

O pripovedih in pravljicah imam pa svoje posebno mnenje. Gotovo je, da naši mladi in stari Slovenci kaj radi lepe pripovesti čitajo, gotovo pa je tudi, da se zlasti mladi bravci, ako se jim preveč knjig te baže v roke poda, za koristno, zdravo in resnično podučno branje nekako pomehčajo, zlasti po takih pravljicah, od katerih veljajo znane besede Šillerjeve: „Wenn sich das Laster erbricht, so setzt sich die Tugend zu Tisch“. Predragi gospodje, ki vam je Stvarnik živo domisljivo in blago serce za omiko slovenskega naroda dal, nikar ne na ptujem polju, na zanemarjeni pa rodovitni njivi svojega naroda iščite predmetov svojim pravljicam iz narodnih krepost in zmot, iz narodnega bola in veselja snujete izvrstne, priproste pravljice, izbujate mili narod, naj da je marljiv, gospodarčen, hranljiv, čist, veren, domoljuben in prijatelj drugim krepostim. Kdor je pripovesti slavnega švicarskega „Jeremija Gotthelf-a“ bral, mogel se je podučiti, kakošne zanimive, izvrstne in koristne pravljice da se dajo iz kmečkega življenja osnovati. Krepek, veren, svobodoljuben je tudi narod naš!

Še nekaj moram pri tej priložnosti omeniti ali prav za prav sl. odboru naše družbe k pretresovanju naročiti. Kako ali bi namenu slavne družbe ne bilo primerno, ako bi se družbine knjige tudi z gospodarstvom pe-

čale. Kaj, ko bi n. p. en zvezek le gospodarstvene sestavke o poljedelstvu itd. donasal?! Kaka potreba za kmečke družbenike! Gospodje! kaj menite „Novice“ nam podajajo zaklade o tej stvari? — najti rodoljuba, ki bi stvarino vredoval, v slovenskih skofijah ne bo težko.

V Ljubljani. 29. avg. — ač — (G. župan na Dunaju. Belcredijev odgovor. Dr. Bleiweis). „Vremena se bodo Kranjcem (Slovcem) zjasnila“ itd. Te pevčeve besede mi nehoté prihajajo na misel, ko preiščujem sedanjo tudi nam Slovcem ugodnejšo dobo. Nič posebnega se sicer še ni zgodilo, ali vendar so nektera znamenja, ki že kažejo, da bo s časom vendarle bolje, ako Bog da in sreča junaška! Znano je namreč, da je tukajšnje mestno svetovastvo posebno zaupnico ali adresno državnemu ministru gr. Belcrediju poslali sklenilo, kakor tudi, da sta se le dva uradnika, ki sta ob enem tudi mestna svetovavca in poprej in še zdaj z dušo in s telesom Šmerlingu udana, temu upirala in protestovala. Ali njuno ugovarjanje ni, hvala Bogu! nič zdalo — dobro pa je, da vsaj vemo, kako se mislijo še vedno vésti nekđaj tako zelo hvalisani liberalni (!?) Šmerlingovci — zaupno pismo se je naredilo in one dni je potoval naš župan sam na Dunaj, da ga izroči osebno državnemu ministru. Lahko si mislite, da smo mu iz celega srca srečno pot voščili ter radovedno pričakovali, kaj in kako bo opravil. Ravno včeraj pa sem zvedel prvo sporočilo z Dunaja, ki nam naznanja, da je bil g. župan 26. avg. pri g. ministru, ki ga je kaj dobrovoljno sprejel in med drugim zagotovil, da ga ta zaupnica jako veseli, in da je Nj. Veličanstvo trdne volje, avtonomijo v življenje vpeljati. Na dalje je g. grof pritrdil, da se bode po tem ravnal, in da spoznava svobodno občino za edino pravo podlago zdravemu in svobodnemu državnemu razvoju. Da se je vedno le od zgorej zidati in popravljati začinjalo, bilo je to še vsegar napčno. Spodej naj se prične. To se pa ne da, kakor bi mignil, izpeljati, zlasti ker še ni okrajnih zastopstev, kakor so jih n. pr. na Češkem že vpeljali. Treba pa je pred vsem za dobro podlago skrbeti, in trdno posebno, ker se še vedno v nekih krogih nahaja veliko protivnikov, ki neki komaj čakajo priložnosti, da bi jo po svetu zatrobili, češ, da vsa prizadetja nič ne veljajo in da z avtonomijo ni nič in ne more nič biti. Deržavni minister je naposled zatrdil, da je njegova trdna volja, zvestemu ostati temu namenu in voljo cesarjevo vestno in natanko spolniti. — Tako je g. minister našemu županu govoril. Mi pač srčno želimo, da bi se mu vse po sreči zgodilo. Treba ga tedaj na vso moč podpi-

rati ter mu nasprotnike odganjati. Slišimo, da je bil tudi dr. Bleiweis že ere kratki pri g. ministru in da mu je naše želje, potrebe in zahtevanja na srce polagal in da mu je g. minister pomoč obljubil. Bog daj! in mi bomo potem v resnici reči zamogli: „Vremena so se že Slovcem zjasnila!“

Iz Štajerskega. 26. avgusta. — k. (Poglavar; razstava; beseda). Naš novi deželni poglavar br. Meeséry pride neki že 29. t. m. v Gradec. Naši nemški časniki še zmérom britko obžalujejo odstop gf. Strassoldo-ta. Prej ko ne mu bode tudi kako mestice poslalo zaupno pismo ali ga imenovalo za častnega mestjana. Vsaj slišal sem od nekega mestnega župana, ki ga je nagovarjal g. okrajni predstojnik, naj bi skušal pridobiti mestni odbor za zaupnico odstopivšemu poglavarju. To nam spričuje, da marsikterim g. uradnikom ni po volji, da je ministerstvo v pokoj djalo dosedanjega g. poglavarja, kateri bi po svoji telesni kreposti lahko še služil bil več let. Menda se le začenjajo bati ti gospodje, da bi zdaj nastopila druga doba, doba narodne enakopravnosti. Pod vodstvom Bacha in Šmerlinga pa so se tako navadili misliti, da uradniški jezik mora samo nemški biti, da se jim celó nemogoče zdi, da bi tudi slovenski jezik sposoben bil za uradne spise. Grof Strassoldo še tega ni dopustil, da bi se slovanska imena v zapisnikih slovenski pisala, in je še le nedavno hudo grajal zavoljo tega groznega pregreška nekega uradnika in mu protil z disciplinarno preiskavo, ako se bode predrznež še enkrat podstopil, namesto: Ossimitch — Ozimič, ali Zidanšek mesto Sidanschegg i. t. d. pisati. In tako postopanje so jako hvalili vsi naši dobri prijatli, birokrati in nemškutarji. In zato bi mu že zdaj radi postavili spominek in tako pokazali novemu poglavarju, kako in zakaj da je bil čislán stari. Pa če bi tudi kako malo mestice se udalo tej birokratični želji, vendar je svetu znano, in so to enoglasno dokazali naši Slovenci pri volitvah za deželni zbor, koliko ljubezni da so imeli do svojega poglavarja. — Ali se bo zdaj na bolje obrnilo za nas? — Mogoče; pa le če sami zaupano na svojo moč in če si sami pomagamo! — Kmetijska in obrtniška razstava v Mariboru bode ne samo zanimiva, ampak tudi podučna in koristna za slovensko Štajersko. Le škoda je, da naši kmetje zanjo nič ne marajo in tudi niso pri volji, razstaviti svojih pridelkov, bojé se, da bi se jim davki še bolj povišali, ko bi pokazali vse najlepše pridelke. Tudi je kmetijska družba v Gradcu, ker je vsa nemška, večini našega naroda tuja. In zato bi pač bilo želeti, naj bi se, kakor je to že nasvetovala celjska podružnica, spod-

svečanosti pravi značaj, značaj narodni. In popolnoma so to dosegli. Dobilo je namreč že povsod poznano in priljubljeno telovadsko društvo, „Južni Sokol“, prijazno povabilo, naj bi se tudi udeležilo te slovesnosti. Podpisanih je bilo na povabilu 45 veljavnih meščanov, akoravno se je moralo v največej naglosti delati zaradi poznega časa, in se marsikteremu tudi ni moglo povabilo dati v podpis. Prav lahko rečemo, da skorej vsi meščani bi se bili podpisali, ako bi bilo le dosti časa, in slišali smo marsikterega se pritoževati, zakaj povabila ni dobil. Odbor, ki je bil ustanovljen za slovesnost, ni povabil nobenega društva, držé se svojega načela. Komaj pa so zvedeli naši nemškutarčki, da je povabljen „Sokol“, jeli so nato plašno gledati, pa mislili so si vendar še zmerom: Saj bomo povabljeni tudi mi in naša kultura jih bo potem tako popolnoma potrla. Vendar pa se je zdelo potrebno „Laibacherici“, da dregne Novomeščane malo v rebra (kakor se pravi po nemški), kajti v ravno tistem listu, v katerem je naznanjala, da je povabljen „Sokol“, pisala je: Wie wir hören, sind oder werden alle hiesigen Vereine eingeladen“ (kakor slišimo, so se? ali pa se bodo pova-

bila vsa tukajšnja društva). Napela je vse moči svoje dvoglavne fantazije in prav lepo si je predstavljala v duhu, kako bodo vihrale zastave vseh družeb po prijaznem Novomestu; se ve da mislila je le najbolj na svoje „hercpinkelčke“: filharmonikarje in ljubljanske „turnirarje“ (nikar se ne ostraši, dragi čitatelj!). Mislila si je, temu gotovo ne bodo mogli zoperstati Novomeščani, kar sline se jim bodo jele cediti, in povabilo mora biti gotovo. V tem prepričanju je bila že tako utrjena, da je na koncu navdušeno zaklicala: „Auf! nach Rudolfswerth!“ Tako željno pričakovano povabilo pa le ni prišlo in zdaj je postala vsa resignirana ali udana ter je naznanila, da omenjeni družbi („filharmonische Gesellschaft“ in „Laibacher Turnverein“) se ne bodete udeleževale petstoletné svečanosti, ker niste dobile posebnega povabila. Tukaj moram še omeniti, da se je neki gospod, kateri bi bil vendar tudi rad videl „turnirarje“ v Novomestu, trudil in nabiral podpise, da bi se povabil tudi tako imenovani „Laibacher Turnverein“, in res je nabral ogromno število treh podpisov. Tako so prišli Novomeščani ob veselje, da bi bili videli kak velikansk „turnir“, kakor so jih napravljali v prejšnjih časih.

Res škoda! Po vsem tem pa so bili naši „grosstajčarji“ še toliko pri korajži, da so se posmehavali, se ve da ne prav z lahkim srcem in rekli: Zdaj gre Sokol Novomesto „šturmat“ (naskakavat). Mislili so še zmerom, saj ne bodo nič opravili, in se še morebiti „blamirali“. Edina ta misel držala jih je še po koncu. Zdaj pa, ko so slišali o sijajni zmagi narodnega duha, hodijo vsi klavirji in preiščjujejo, kje si bodo sezidali druge trdnjave v brambo svoje puhle našopirjenosti. Resnica pa so postale njihove zlobne, zasmehljive besede. „Južni Sokol“ ali, da bolje rečem, narodni duh pridobil si je v hipu simpatije ne samo Novomesta, temuč vse dolenske strani, koder je hodil. In ako Bog da in sreča junaška, kmalo bode veselejše se gibalo narodno življenje po Dolenskem, in spoznali bodo tudi Dolenci, da srce njihovo biti mora le za mater Slavo, ktera pod svojim krilom zbira nad 80 milijonov vernih sinov in hčerk.

(Konec prih.)

„Slav. Centralblatt“ začne g. J. E. Smoler v Budišinu (Bautzen) na Sakonskem za slov. zadeve v novi obliki kot tednik m. oktobra izdajati.

njo-štajerske podružnice odcepile od graške in csnovale za-se spodnjo — štajersko kmetijsko družbo. 23. septembra se začne razstava, 24. pa bo velika beseda, ki jo napravi mariborska čitavnica v spomin nepozabljivega našega Slomška. Nadjamo se, da bo tudi ta beseda se odlikovala po mnogoličnosti programa in množini poslušavcev. — Ptujška čitavnica praznuje 10. sept. svojo prvo obletnico v novem, kaj pripravnem in lepem stanovanju in napravi večo besedo tisti dan.

V Terstu. (Konec.) (Slovenstvo okoli Tersta). Kar se tiče petja v slovenskem jeziku po tej okolici (se vé da, med ljudstvom, ne v šoli, v cerkvi ali v sedanji terzaški Čitavnici, ki ne dela ravno kakih posebnih čudežev, zlasti ker jej je to gotovo tudi pretežko,) moram ponoviti svojo poprejšnjo terditev, da kot deček in pa brez dvojbe še prej, ko se je bil gosp. Čenčur rodil, sem veliko krat, če ne vsak dan, slišal to petje iz ust svojih sester in drugih deklin po polju, pri perilu in doma zlasti zvečer po zimi, kakor tudi iz ust marsikterega mladenca in možá n. p. rajncega Lazarja Rumža, verlega pevca na Verdeli, Lukeža in Andreja Vatovca v Fedrigovci, itd. Rajniki Kristijan Martelanec, Barkolar in bivši nasled učitelj v Ščedni, je bil tudi dober pevec. On je imel (saj tako mi je sam pravil) celó lepo zbirko raznih slovenskih pesem od poprejšnjih časov za ljudstvo. Nekdaj in prav za prav, če se ne motim, leta 1852, sem ga bil prosil, naj mi jo posodi, da jo prepisem in pa objavim sčasoma po kakem slovenskem listu. On mi je bil obljubil, da bo spolnil mojo željo. Ko sem se pa kmalo potem zopet moral ločiti od Tersta, nisem več mislil na to stvar (škoda!). Naj le poprašá g. Čenčur tudi njegovo hčer, kaj in koliko se je prepevalo, pa bo morda že po tem jenjal tirjati dokazov od mene. Ali zdaj, in od dvéh let sem, namreč odkar sem zopet v svojem domovju, zastoj tavam, kadar imam le kaj časa, večkrat po marsikterih krajih tukajšnje okolice, in iščem, tako rekoč, srečo, da kaj takega petja kjerkoli med ljudstvom zapazim in poslušam. Mogoče je, da sem le jaz tako nesrečen, da prav malo, in bi djal skorej, nič ne nahajam; pa tega vendar ne verjamem, zlasti ker so mi tudi ljudje tam djali, da res ni več tega petja, kakor ga je bilo nekđaj. Čuje se sicer, da marsikaj začejajo peti, in se po nekakem silijo, zlasti ženske pri svojem delu; vidi se, da bi rade pele, pa jim ne gré prav. Moj Bog! kako se pač spreminjajo časi, sem si mislil. Nemških pesem pa nisem tukaj nikdar slišal. Morebiti da so jih res v Ščedni kedaj peli, pa vendar med ljudstvom težko.

Ako bi slovenstvo tukaj zarés tako cvetelo in napredovalo, kakor pravi gosp. dopisnik, kdo bi se pač več razveseljeval kakor ravno jaz? Žal mi je pa, da se ne morem, ker dozdaj ne vidim prav tega cvetja in napredka in ga tudi nihče videti ne more, če vse natančno pregleduje, naj le gosp. dopisnik z lepimi besedami pripoveduje, karkoli hoče. Jaz bi tudi rad hvalil, ako bi le umel kaj, razun nekega res hvale vrednega vežbanja mladine, zlasti v cerkvenem petju v Barkoli, kjer se je od nekđaj rado in lepo pelo, v Ščedni in tudi v Verdeli ali prav za prav pri sv. Ivanu. Pa drugod, kako je, gosp. Čenčur? Povejte mi! — Da so ti Slovenci zeló poitalijančeni, zlasti ženske po marsikterih krajih, mi je ustmeno pred nekaj časom poterdil tudi gosp. Čenčur sam, rekoč, da jih je mnogo, ki na vprašanja v slovenskem jeziku ne dajo v tem še odgovora ne; (in to je žalibog resnično!). Ali je morda gosp. Čenčur že to pozabil? Da jih je pa nekaj vendar (pa še zmiraj premalo) vnetih za slovenstvo, to ni zadosten, veljaven in krepek dokaz zoper mojo opombo. Te vnetosti pa ne bodo v stanu pomnožiti, kakor je želeli, ne šole, ne sedanja Čitavnica terzaška, če se natanko

in brezstrastno preudarjajo vse tukajšnje razmere in okolnosti, ampak le — tiste čitavnice, ki sem jih bil jaz v „Slovencu“ nasvetoval, ako se le prav osnujejo. Brez njih ne bo nič! To pa sem že poprej dokazal. Naj se tedaj bere, kar sem pisal. — To odgovarjam na dopis iz Skednja, ki se bere v „Novicah“ pod štev. 32.

V Terstu, 17. avgusta 1865.

J. G. Verdelski.

Dežele trojedine kraljevine.

Iz Zagreba.?? (Merzljak; — Mažuranič. — Hellenbach; — Dalmacija.) Kakor blisk iz jasnega treščila je pri nas novica, da je predsednik deželnega namestništva g. Eduard Merzljak nanagroma stavljen v začasni pokoj. Od kod to, ljudstvo za gotovo ne ve in ugiblje zdaj to zdaj uno. Med drugimi vzroki se pripoveduje tudi ta, da je g. Merzljak uradno tajnost s tim prelomil, da je povedal, koliko denarja da je dvorska kancelarija pri poslednjih volitvah za deželni zbor potrosila, — „Politika“ v Pragi je razglasila, da 17.000 gld. Take reči so dvorskega kancelarja Mažuraniča pripravile ob vse zaupanje. Zdaj pa je začel ta gospod svoj plašč drugači sukati in res popravlja, kar je popred zavozil in pokazil. „Pozor“ sme izhajati, g. Perkovec je pomilovan, postave jugoslovske akademije so poterjene, — pa za Mažuraniča je že prepozno in djano je po njem! Takó sebičnost, odvisnost in breznačajnost človeku škoduje, škoduje pa tudi narodu celemu. Reči naše so tako zamotane, da se res bojimo in le trepetaje gledamo v prihodnost. Naši madjaroni delajo na vso sapo in žalibog, da ne delajo zastoj; duh madjaronski se širi dalje in dalje. Celo to se pripoveduje, da se bode novo izbujeni „Pozor“ uredoval v duhu madjaronskem. Da bode nesreča popolnoma, ne manjka nič drugega kakor to, da naslednik Mažuraničev bode baron Hellenbach, kakor bi dvorska kancelarija ogerska rada imela. Skorej ni mogoče, da bi jo narodna stranka za tem možem potegnila, ki je znan eden najpervih madjaronov, ki od „sv. Helene“ v madjaronsko „Debatte“ dopisuje in se je na zadnjem deželnem zboru tako obnašal, da ga je obsodil ves narod. To bi bil strah in groza! Tako se bolje in bolje kaže, kako da je vse zmedla in poškođovala Šmerlingova sistema. To pa tudi Mažuranič in njegovi prijatli sami že čutijo. Govori se namreč, da so na Dunaju bana Sokčevića nagovarjali, naj prevzame on predsedništvo v prihodnjem deželnem zboru, ker njegov locum tenens ali namestnik — nekdanji slavni narodnjak Kukuljevič — ne zdi se več sposoben za to mesto! Le eno je še, s čim bi mogla Mažuranič in Belcredi zaupanje in ljubezen celega naroda spet si pridobiti, in to je: vprašanje zastran Dalmacije in vojaške meje. Ako se na vso moč poženeta, naj se v tej zadevi izpolni občna želja celega naroda, po tem se morebiti verne tudi staro zaupanje in spozna narod v državnem ministru svojega prijatla in pravičnega moža. —

Ptuje dežele.

Romanska.

Knez je že domá. Vse je zdaj tiho in mirno. Praviyo pa, da tolikanj bolj pod žerjavico tli, in da bo skorej vojska s Turkom, ki ga mislijo po vsaki ceni iz Evrope zapoditi. Piše se, da se sta o tej zadevi romanski in serbski knez že do dobrega zmenila. Vprašamo ju samo, če je to res, ali ne bi bilo tudi pametno in pravo, prej še domá s svojim ljudstvom mir in spravo narediti ter vse v red djati?

Italija.

Italijanom spet greben raste, odkar so zvedeli, da bode Pruska Avstrijo za Lauen-

burg z denarjem odškodovala. Nadjajo se, da bodo po takem potu Beneško dobili, kar se nam pa vendar še enmalo prenapeto zdi, dasilih vemo, da so Italijani kaj vroče kervi. Praviyo tudi, da se je kralj z Napoleonom, ki je bil one dni v Švajci, snidel in da se sta o mnogih rečeh dogovorila. Vendar pa menimo, da jim še ne bo tako hitro kri zavrela, ker jim najveljavniši možaki, kakor Massimo d'Azeglio, svetujejo, naj pametno pa mirno ravnajo in se nikar ne prehité.

Razne novice.

* „Slovenec“ je g. Valentinu Pogatschnigg-u za zlo vzel, da se je prederznil o staroslovskih napisih na Koroškem pisati, ako ravno ne zna slovenski. Zraven pa mu je nasvetoval, naj se poprej slovenski učí in po tem naj še le piše. G. V. Pogatschnigg se je pa v „Alpenblätter“ oglasil in „archaeologu“ (!) v „Slovencu“ hude levite bral. Mi pa vendar le ostanemo pri svojem in vnovič tirjamo, naj se gospodje, ki pišejo o Slovanih in njihovih zadevah, pred vsem drugim učijo slovskega jezika, da se jim ne očita: „Sutor ne ultra crepidam“.

* G. vrednik „Trigl.“ naznanja v zadnjem listu, da bode napravil posebno knjigo o notranje-avstrijski skupini, za kar mu bomo gotovo vsi iz serca hvaležni.

* 19. 20. in 21. avg. je obhajal Novomesto na Dolenskem svojo petstoletnico. Slovesnost je bila tudi iz narodnega ozira kaj sijajna, kar bolj na drobno „Besednik“ pripoveduje. Pri tem pa se nam vendar nekako čudno zdi, zakaj da nekteri tako zelo na to tiščijo, naj da se zanaprej mesto imenuje „Rudolfswerth“. Kaj, ko bi to neka „metoda“ bila?

Dunajska borsá l. septembra 1865.

London	109.20
Novi zlati	5.16 1/2
Srebro	107

Odperta listnica.

Gosp. J. P. na K pri G.: Poslalo se Vam je, kar ste želeli in zraven še pismo, zakaj da dopisov, kakor je uni proti L. J. v Lj., prejematí ne moremo in ne čemo; — tudi poslednji list ni za „Slovenca“: Est modus in rebus. Dobili pa smo vse vkup nazaj, ker Vas pošta ne najde.

Oglasnik.

DOSTAVNIK ALI OMNIBUS

med

Pontablom in Beljakom.

Gospoda Henrik Lamprecht in Janez Monetti sta napravila dostavnik, ki hodi ob odločenih urah med Pontablom in Beljakom vsaki dan enkrat gori in doli.

Potniki se sprejemajo:

v Pontablu v gostivnici g. Lamprecht-a, na Terbižu „ „ g. K. Gelbfusa-a, pod Kloštrom v „ „ g. Morokuttia in v Beljaku „ „ g. Vrana.

Odhaja pa s Pontabla ob 1. po polnoči;

„ „ s Terbiža „ 5. zjutraj;

„ „ s Podkloštra „ 7. „

in prihaja v Beljak ob 9. zjutraj.

Odhaja s Beljaka o 1/2 5 popoldne;

„ s Podkloštra „ 1/2 8 zvečer;

„ s Terbiža „ 1/2 10 zvečer

in prihaja v Pontabel „ 1/2 1 čez polnoč.

Voznina (in za 25 funtov robe) znaša:

Od Beljaka do Podkloštra ali nazaj — gld. 40 kr.

„ Beljaka „ Terbiža „ „ — „ 80 „

„ „ „ Pontabla „ „ 1 „ 30 „

Tudi se prejmlje vsake baže vozno blago

in se razvaža dober kup, kamor si ga kdo naroči ali pošlje. Prav lepó se tedaj pri-

poročata omenjena gospoda vsem, naj se prav pogostoma poslužujejo tega dostavnika, ker se jim bo kar največ mogoče ustrezalo.